

jednej strane a fyziológiou na strane druhej, problémami metód, možnosťami matematického modelovania a pod.

Najväčší počet referátov bol prihlásený na sympóziu sociálnej psychológie, ktoré viedli F. Pataki (Budapešť) a E. V. Šorochova (Moskva). Časovo bolo preto rozvrhnuté do dvoch dní. F. Pataki sa zamýšľal nad významom koncepcie sociálnej identity pri rozpracúvaní problematiky pôsobenia sociálneho vplyvu na úroveň osobnosti. Referát E. V. Šorochovej bol venovaný sociálno-spoločenským aspektom výchovy v podmienkach rozvinutého socializmu. M. Kodým (Praha) sa zaoberal metodologickými a teoretickými aspektami problematiky schopností, vzťahu schopností a talentu a faktormi ich formovania.

V ten istý deň boli na programe dve večerné prednášky, ktoré vzbudili veľký záujem. V prvej F. Klix hovoril o mikroanalytickom prístupe k skúmaniu ľudského intelektu. Témou D. Kováča bolo vzájomné pôsobenie párových systémov u človeka v širšom kontexte poznávacích procesov a osobnostných vlastností. Posledný deň stretnutia prebiehalo sympóziu venované poznávacím procesom, ktoré viedol J. Linhart (Praha) a J. M. Zabrodin. Pozornosť sa sústredila najmä na problematiku pamäti. Témou úvodného referátu J. Linharta boli všeobecné problémy psychológie učenia a kognitívneho vývinu. A. V. Brušlinskij (Moskva) priniesol nový pohľad na procesy myslenia. L. Požár (Bratislava) skúmal experimentálne funkciu pamäti u detí so zvyškami sluchu. Diskusia za okrúhlym stolom riešila organizáciu psychologických služieb. Takmer polovicu programu tu zabralo vystúpenie riaditeľa n. p. Psychodiagnostické a didaktické testy V. Černého a jeho spolupracovníkov. Prítomní sovietski účastníci sa veľmi živo zaujímali o uplatňovanie psychodiagnostických metód v ČSSR. Veľmi pozitívne sa prijalo vystúpenie E. V. Taranova (Kurgan), ktorý v interdisciplinárnom tíme svojím spôsobom rozvíja odbornú-praktickú činnosť v priemyselnom závode. V. V. Novikov oboznámil účastníkov s 20 ročnými skúsenosťami fungovania tzv. sociálno-psychologických laboratórií vo výrobných podnikoch. V závere trochu rozbiehajúcu diskusiu usmernil D. Kováč prezentovaním modelu jednoty všetkých zložiek psychologickéj práce.

Na záverečnom zasadnutí jednotliví poprední zástupcovia zúčastnených krajín zhodnotili vysokú vedeckú úroveň ako

i neopakovateľnú atmosféru, v ktorej sa podujatie uskutočnilo a ktoré znamenalo otvorenú a priateľskú výmenu informácií, konfrontáciu skúseností a posilnenie vzájomnej spolupráce. Referáty zo stretnutia nebudú publikované v zborníku, ale výjdu diferencované v Psychologickom žurnale (ruské) a v *Studia psychologica* (anglické) v špeciálnych číslach r. 1982. Najbližšie podobné stretnutie by sa malo konať v Rakúsku už v r. 1983.

E. Šebová

VILÉM FORSTER 1882—1932

V tomto roce si pripomínáme dvojnásobné výročie jedného ze zakladateľů české vědecké psychologie — Viléma Forstera.

Narodil se 16. března 1882 v Horách Ratibořských u Tábora, studoval na reálném gymnáziu v Táboře a po maturitě si zapsal na filozofické fakultě obory filozofie, matematika, fyzika. Po absolutoriu fakulty byl zaměstnán na Zemském výboru českém, ale přitom se věnoval studiu psychologie.

Po roce 1918, již jako doktor filozofie, byl na studijním pobytu v Londýně u K. Spearmana a W. Browna i v Paříži u P. Janeta a G. Dumase. Ve svých studiích byl ovlivněn hlavně W. Wundtem, W. Jamesem, později též W. McDougalem, V. M. Bechtěrevem a Th. Ziehenem. Účastnil se celé řady mezinárodních kongresů psychologie, psychotechniky a řízení práce. Byl také členem francouzské psychologické společnosti.

V roce 1921 se habilitoval pro psychotechniku a venia docendi byla v následujícím roce rozšířena na celou psychologii. V letech 1922—1925 řídil Psychotechnický ústav MAP v Praze a později vedl externě vojenské psychologické pracoviště. V r. 1929 byl jmenován mimořádným profesorem na filozofické fakultě Karlovy univerzity. Působil tam však jen krátce, a to do své předčasné smrti 22. května 1932. Zemřel v Radešovicích u Prahy.

Podle svědectví pamětníků byl V. Forster člověkem povahově komplikovaným. Jeho pracovní aktivita byla velmi intenzivní a myšlenkově ukázněná, prokládaná však i obdobími až bohémské nevázanosti a emocionální výbušnosti.

Hlavním dílem V. Forstera je jeho habilitační spis „Energetické vlastnosti nervového dění a dynamika reflexů hybných i logických“, Praha 1921, nákladem vlastním v tiskárně Neubert, Pour a spol. Základním úsilím je dokázat, že všechny

duševní funkce je možno vyložit z dynamických vlastností nervových vzruchů. Proti tehdy tradiční lokalizační teorii vytváří systém, který je dynamický a zahrnuje v sobě i minulé zkušenosti organismu. Každý vzruch aktivuje určité konfigurace nervových elementů, tyto konfigurace se spojují v důsledku minulých zkušeností a vytvářejí tak složité struktury, které odpovídají přesnému řádu, danému organizací nervových drah. Tuto teorii Forster aplikuje nejen na procesy vnímání a představování, ale i na myšlenkové procesy a logické operace. Myšlení proto není determinováno pouhými smyslovými jevy, ani z nich odvozenými představami, ale asociacemi mezi různými částmi nervového systému, které byly v minulosti spolu excitovány. Forster se snažil o vytvoření důsledně materialisticko-monistického systému, jímž by byl překonán jak spiritualistický, tak paralelistický přístup k psychologii, které v jeho době byly u nás převažující.

Své teorie aplikoval důsledně ve dvou oblastech, a to při rozboru prostorového a barevného vidění. Jeho studie vynikají znalostí tehdejší literatury i kritickým přístupem k tradičním představám. Studie „Příspěvky k teorii vnímání prostoru“ vycházela na pokračování v České mysli, 1922, XVIII, 23–32, 80–90, 142–153. Jde o výklad toho, jak plošný obraz na naší sítnici se transformuje ve vjem prostorový. Proti tradiční konstanční hypotéze argumentuje Forster, že totéž smyslové podráždění může vyvolat různé vjemy podle toho, jaké rozdílné centrální reakce se k němu připojují. Vidění prostoru není ani přímým důsledkem binokulární disparace obrazu na sítnici, ani apriorním či vrozeným způsobem vnímání, ale skutečností, že ke každé dvojici sítnicového podráždění se připíná zcela určitá reprodukce hloubková na základě spojení, které je nervovému systému vstřípeno předcházející zkušeností.

Myšlenky obsažené v habilitačním spisu rozšířil Forster i na obecnou teorii barevného vidění, kterou publikoval francouzsky v časopise *L'année psychologique*

v r. 1924, str. 27–69 (*La théorie dynamique de la vision des couleurs*). I v této studii se Forster jednak pokusil vysvětlit fyziologicky celou třídu jevů, které popsala experimentální psychologie, jednak hypoteticky vyložil činnost nervového systému tak, aby z jeho struktury i funkce bylo možno odvodit známé psychologické skutečnosti. Vycházel přitom z úvahy, že přenos nervového vzruchu z retiny do kory mozku není jednoduchý a lineární proces, ale je tvořen spoji mezi mnoha neurózy. Přitom se vzruch může šířit a iradiovat i do jiných drah a aktivovat tak neuróny, které zdánlivě nehrají roli. Tím pak může docházet i k tomu, že vzniknou barevné vjemy, i když jim odpovídající receptory nejsou aktivovány. Logickou úvahou pak se vysvětluje celá třída jevů, jako je florový kontrast, paobrazy, míšení barev a mnohé jiné. I když se jedná o výklad spekulativní, nelze mu upřít logickou konciznost a schopnost vidět nervové procesy jako souhrn mnoha dějů na rozdíl od tradičního pojetí jednoznačných reflexů.

Významnou složkou činnosti V. Forstera byly jeho studie psychotechnické. Převáděl tehdy ve světě užívané inteligenční testy do našich podmínek, navrhoval psychotechnické přístroje (např. přístroj pro zkoušení distribuční pozornosti) a pomůcky, řídil vyšetřování různých skupin osob zejména z oblasti průmyslu a dopravy. Zabýval se vztahem mezi kvantitou a kvalitou práce, a to i jejich korelací s obecnou inteligencí i se speciálními schopnostmi. Uváděl k nám metody statistického zpracování a hodnocení výsledků psychologických zkoušek.

Forsterovy zájmy byly velmi široké; psal a přednášel např. i o psychopatologii, léčení duševních nemocí, emocích, zejména strachu a hněvu, údajných okultních jevů atd.

Dílo prof. Forstera považujeme za důležitý příspěvek, který je nutno si připomenout. Velká část jeho práce byla nesporně originální, a to jak v oblasti teoretické, tak i praktické.

V. Břicháček, J. Hoskovec